

Tothom vol veure'l

Halley, el mite

per Josep M. Oliver - President de l'Agrupació Astronòmica de Sabadell

Mn. Geis signava al precedent número de "Quadern" un dels seus darrers escrits (potser el darrer?). Ens parlava de l'obra d'Eduard Girbal i Jaume tot motivant-se amb la presència del cometa Halley i amb el fet que aquest autor escrivís una novel·la sobre l'astre.

Mn. Geis ja havia vist Halley l'any 1910. Ara no ha tingut temps de tornar a veure'l. Des de la Terra.

Els 76 anys del període orbital de Halley són molt coincidents amb la mitjana de la vida humana. Si afegim a aquest fet el que Halley és un astre popular, mític, podrem explicar-nos el perquè d'aquest desmesurat interès que ara tenim tots per no deixar-nos perdre l'ocasió de veure'l.

Quelcom que ens fa anar de corcoll als membres de l'Agrupació Astronòmica de Sabadell.

Halley aquesta vegada no s'ho mereix. Passa molt lluny -o nosaltres passem lluny d'ell; a l'Univers tot és relatiu-. És menys lluminós que al 1910, té la cua més curta i es veu més malament. Des de Sabadell, la seva posició a la volta del cel també es menys favorable que al darrer pas.

Tot un ventall de circumstàncies negatives que no tothom té en compte i que fa que més d'un se'ns hagi enfadat a l'Observatori de l'Agrupació quan, després de mirar al cometa, ens ha increpat: "per tot això, tanta cosa?!".

No tota la culpa la té el cometa. També nosaltres, els petits éssers que habitem el planeta Terra, tenim bona part de responsabilitat en el fet que Halley no es deixi veure tan bé com l'any 1910.

D'aleshores ençà hem incrementat extraordinàriament la pol·lució -per la indústria, els vehicles, etc.- i hem fet que l'atmosfera sigui cada dia més opaca. Per si això no fou prou, ens hem dedicat a inventar mitjans d'il·luminar

més i més aquestes partícules que es troben en suspensió a l'aire. Les ciutats, els carrers, les cases, ja no s'il·luminen amb petites i esporàdiques bombetes d'incandescència o de gas com a primers de segle, sinó que fem ostentació de les millors instal·lacions de llums de vapor de mercuri o de vapor de sodi a alta o baixa pressió.

Si des de Sabadell mirem el cel, a la nit, ja no veiem les estrelles fins al límit humà de percepció (sisena magnitud) ni veiem la Via Làctia, ni bona part dels astres que configuren les principals

etc. Malgrat això, també em rosegava el cuc per veure el Halley, encara que ja sabia que no són pas favorables les actuals condicions. Els meus companys de direcció a l'Agrupació Astronòmica es trobaven en el mateix cas: cap de nosaltres és suficient "agè" com per haver-lo vist abans.

I els hi vaig a confessar un fet: ara tots estem d'acord en que Halley, quan s'acosta favorablement a la Terra, deu ésser un astre realment magnífic, tota vegada que la seva fenomenologia -increment de la lluminositat, formació

Josep M. Oliver, durant una sessió de divulgació.

constel·lacions. Veiem un cel gris-blavós, més aviat clar, del que sobresurten algunes -molt poques- de les més brillants estrelles.

En aquestes circumstàncies, com hem d'esperar veure un cometa?. Molt malament, és clar.

Jo he vist bastants cometes. Alguns d'espectaculars, com el West al 1976; molts, diguem-ne "normals", com el Seki-Lines al 1962, l'Alcock al 1963, el Bennet al 1970, el Kohoutek al 1976,

de la coma primer i de les cues després, etc.- és realment atípic. El procés en què tenen lloc aquests fenòmens, en el cas de Halley, és lent, però evident; és majestuós. Té totes les cartes per guanyar la partida, envoltant-se d'una cabellera i d'una cua úniques.

Al 1910 les cues de gas i de pols de Halley (a vegades es confonen en una sola) arribaren a tenir una extensió com quasi la meitat del cel (90°), projectant-se des de l'horitzó -on hi havia el cap del cometa- fins al zenit. En algunes de

MORRAL

Trofeus
Copas
Medalles
Insignies
Clauers
Rètols
Etc.

Arimón, 113- 117
Tels. 725 49 77 - 725 41 87
SABADELL

FOTO ESTUDI

GAMMA

Material fotogràfic. Fotos de galeria i carnets. Fotocòpies.
Corominas, 139 - Tel. 725 28 64
SABADELL

FONTSERE

ARTICLES PELL I VIATGE

Sant Quirze, 38
Tel. 725 85 41
SABADELL

De Sabadell i del seu rodal

Can Puigjaner

per Joan Alsina i Giralt

les nits l'astre ja s'havia amagat; o encara havia d'eixir, quan la cua 'es veia vertical, magnífica, entre les estrelles, com una franja de llum difosa. Ara, en canvi, potser no arribarà a amidar 20° i, a més, es trobarà en una posició ajeguda a poca alçària damunt l'horitzó. Halley ens passarà a 60 milions de quilòmetres de nosaltres, mentre que al 1910 va fer-ho a 27.

De passada us diré que 27 milions de quilòmetres no són res. D'ací al Sol n'hi ha 150 milions, a l'estrella més propera, 41 bilions i a la galàxia d'Andròmeda, també una de les més properes, 21 trillions de quilòmetres, una xifra bonica d'escriure (18 zeros). I Andròmeda es troba "ací mateix" si ens referim a moltes altres galàxies.

El que sorprèn més dels cometes és que les seves cues poden arribar a tenir grandàries realment espectaculars mentre els seus nuclis no amiden més d'uns cinc o deu quilòmetres de diàmetre. Al propi Halley, que com tots els cometes no té cua més que quan es troba prop del Sol, al 1910 se li va formar una cua de 150 milions de quilòmetres de llargada, cua que el nostre planeta va travessar el dia 19 de maig per un punt situat a 60 milions de quilòmetres del nucli.

Aquest fet va donar lloc a un encadenament d'especulacions prèvies que anaven des de la possibilitat que l'atmosfera de la Terra resultés intoxicada amb els gasos del cometa fins a que provocaria la fi del món. Com es fàcil d'entendre, cap d'aquestes hipòtesis va ser formulada pels astrònoms. El cas és que ara Halley té més popularitat que cap altre astre i que molts dels esdeveniments més importants que tenen lloc a l'Univers. Fixeu-vos que, aquest any, fins i tot parlen d'ell les revistes "del cor" com si es tractés d'una estrella "de les altres". Tot un "boom" que deuen envejar molts cometes més vistosos i dels quals ni tan sols s'ha donat notícia a la premsa. Estic pensant ara amb el cometa West que al març del 1976 presentava, a la matinada i a ull nu, una espectacular cua de 25°; (ciquanta vegades el diàmetre de la Lluna) vist des del terrat de casa dins de Sabadell. ■

De ben antic tenim notícies de can Puigjaner, anomenat primitivament mas Canals com anirem veient.

Corresponent a l'any 1441 ja trobem una escriptura en la que es parla de "duas fexas contiguas qui sunt in parochia de Jonqueris et in loco vocato mas Canals". Que la masia havia pres el nom dels seus propietaris ens ho fan creure unes delimitacions de l'any 1587 que, en situar unes terres en aquell paratge ho fan amb la frase: "terras ab oriente cum honoris Ioannis Canals". No sabem com ni per quines raons la masia i les seves terres deixaren d'ésser propietat de la família Canals; no he trobat tampoc la data en què això ocorregué.

L'any 1675 trobem, però, el mas Canals en possessió de la Causa Pia per a Donzelles pobres. Així ens ho diuen unes notes del notari Joan Baptista Asbert d'aquest any 1675: "Tota aquella casa i heretat que los Reverents i Honorables senyors administradors de la Causa Pia per Donzelles pobres a mairdar i en matrimoni colocar, instituida i fundada per lo reverent Valentí Curet, quondam, Prevere en la Iglésia de Sant Joan de Jerusalem de la ciutat de Barcelona, tenen i posseeixen en la parròquia de Sant Vicens de Jonquieres, terme de Terrassa, vulgarment dita i anomenada lo mas Canals."

L'any 1688 Jaume Puiggener, pagès de la vila de Sabadell, comprà a la Causa Pia i "al públic encant al més donant", la casa i heretat del mas Canals per 3.200 lliures.

El 28 de maig de 1688 Jaume Puiggener en prengué possessió, com ens ho certifica el notari Joan Baptista Asbert en una acta de la cerimònia, usual en aquells temps, de la presa de possessió: "Som conferits en la casa i mas Canals de la parròquia de Sant Vicens de Jonquieres, terme de Terrassa, i al davant de les portes foranes de dita casa i havem entregat possessió corporal real al dit Jaume Puiggener de dita casa prenent-lo per la mà dreta. I lo havem entrat dins dita casa. I dit Puiggener estat dins ella i nosaltres defora de aquella, dit Jaume Puiggener ha tancat i obert les portes d'aquella. I així mateix nos som conferits en les quintanes de dita casa i prenent un puny de terra i herbes d'aquella, els havem posats en mans de dit Puiggener. I dit Puiggener

ha escampat aquella terra i herbes per la dita quintana, tot lo que hem fet en dit nom en senyal de dita possessió".

Desaparegué aleshores el nom de mas Canals i aparegué el de can Puiggener, nom amb el que l'havíem conegut fins que fa ben poc, engolida per l'allau immigratori d'aquests darrers anys, la masia fou enderrocada. Ha deixat, però, el seu nom a tota una barriada.

Tot i que no pot haver-hi cap dubte amb referència a l'emplaçament de can Puigjaner, molts en recorden encara la seva imatge, un cop d'ull a una vella escriptura ens ajudarà a recordar quin era el seu veïnatge i en ressuscitarà noms, molt d'ells gairebé, sinó del tot, oblidats. Vegem, tradueixo del llatí i resumeixo, les termenacions del mas Canals segons una escriptura de l'any 1678: "El mas Canals, a Jonquieres, a llevant amb la riera de Ripoll, part amb la gran riba i part amb la peça de terra anomenada La Clota; a migdia amb la gran peça de terra davant dit mas i amb el camí del mas Canals a la casa d'en Sampsó; a ponent amb honors del mas Boadella i amb el torrent abans dit de Coll Darca i ara Canals; a tramuntana amb terres dels honors de la Rectoria de Jonquieres".

Creiem que val la pena de fer alguns comentaris als llocs citats en aquesta termenació.

La Clota.- Ens la recorda encara el nom actual d'una barriada. Vegem-ne la localització en una escriptura del 1733: "Peça de terra en el lloc dit La Clota, en la parròquia de Jonquieres, a llevant part amb honors del mas Canals i part amb el rec que condueix l'aigua al molí d'en Torrella; a migdia amb el camí públic que va del mas Canals a la casa i molí d'en Amat i Sampsó; a ponent amb el camí que va al torrent que baixa de La Plana i passa prop del mas Canals; a tramuntana amb honors del mas Canals".

**ANÁLISIS CLÍNICOS
i PERFUMERIA
COSMÈTICA de**

Joan Garriga i Manich
(Analista Diplomada de Sanitat, Inspector
Farmacèutic Municipal).

Passeig Plaça Major, 37
Telèfon 725 53 53 - SABADELL

Avda. Barberà, 6 - Tel. 710 36 90
SABADELL